

2023 – DOSARELE PATRIMONIULUI (CXXXIII):

**Influențe de civilizație rurală! - întemeietorii adevărați de sate?
- originea poporului român! - distrugerea autonomiei satelor?**

Bungard
Baumgarten

preotul Mathias Heintzius spânzurat în sacristie?
cetatea ultimul refugiu în timp de pericol

Insula Christiana
Cristian

Originea poporului român este un fapt cert!
organizația comunelor rurale care au fost administrate prin „gerebs” și împărțirea „națiunii” săsești în „Stühle”

Sașii erau în Ardeal întemeietorii adevărați de sate?
Sașii ... au format elementul urban, ...
Ungurii ... au rămas nobilii ...

Dosarele patrimoniului (CXXXIII)

Anul comemorativ al imnografilor și cântăreților bisericești (psalți) Anul omagial al pastorației persoanelor vârstnice

În 1933, Otto F. Stein își prezenta - la București - lucrarea de doctorat în filozofie și litere: „**Influențe de civilizație rurală în Ținutul Sibiului**”, explicând teoria caselor cu arhitectură săsească, «(...)Satul săsesc în care astăzi casele stau unele lângă altele, în foarte multe locuri și cu porți boltite, fiecare casă însăși e o cetate semeață, iar toate casele strângându-se în jurul bisericii-castel - care forma **cetatea principală și ultimul refugiu în timp de pericol - e unic în felul lui. Impresia ce o face un astfel de sat unui spectator nu o poate uita niciodată.** Exercită totdeauna o influență mare așa încât toți vecinii, Românii în cazul nostru, chiar în satele curat românești (Rășinari, Orlat, Săcel, Săliște) au zidit casele lor după modelul săsesc, strâns lipite unele de altele. Un astfel de sat arată mai mult decât un sat risipit în același mediu geografic, încât **Jekelius exclamă entuziasmat că Sașii erau în Ardeal întemeietorii adevărați de sate**». În sudul Transilvaniei, pe urmele domnitorului Mihai Viteazul, toți vizitatorii pot admira linia stradală a vechilor sate săsești. O legendă locală susține că domnitorul a poposit o noapte (în 1599) în localitatea Cristian (pe str. X, nr. 48, casa fiind demolată ulterior), comunitatea locală asistând la spânzurarea preotului Mathias Heintzius (preot din 1587), chiar în sacristia impunătoarei biserici fortificate!

Otto Stein a prezentat pe scurt și o „**Privire istorică și relațiunile de așezare ale Românilor**”, din care reproducem selectiv: «**Originea poporului român este un fapt cert. Românii sunt descendenții colonilor împăratului Traian pe care în anul 107 d.Hr., după învingerea**

totală a Daciei i-a instalat în această provincie. Amestecați cu resturile populației dace, colonii aceștia formează baza etnică originală a poporului român. Că pe acest fond daco-latin s'au depus în cursul secolelor, aluviuni etnice diferite și mai cu seamă de origine slavă nu există nici un dubiu. Dar **elementul latin pătrunde și asimilează toate aceste aluviuni**, imprimându-le caracterul lui special. Din anul 107 poporul român posedă teritoriul pe care îl locuiește astăzi. (...) Savații români, ca și istoricii de rasă latină fixează continuitatea Românilor în Transilvania cu o lungă serie de fapte sigure și cu argumente de o deducție ireproșabilă. Maghiarii infiltrându-se încet în Ardeal și reușind a se instala ca posesori în anumite părți ale acestei provincii au găsit o populație română. Români, ca moștenitorii Slavilor, în a căror detriment s'a făcut instalația aceasta, au fost necesari cu organizația lor politică, care este rezultatul unei civilizații economice, pentru organizarea statului ungar. Hoardelor ungare, venind în Panonia la finele secolului al IX-lea, având ca ocupație primordială vânătoarea și pescăritul, cu o civilizație foarte deosebită de aceea a occidentului, și fără nici o urmă de cultură, le-a trebuit o asimilare lungă din partea Slavilor din Panonia, a Românilor din Transilvania, pe urmă o influență germanică, care le-a adus chiar elemente ale civilizației romane și în sfârșit eforturi mari din partea catolicismului ca să-și însușească o civilizație occidentală. Instalația Ungurilor cu forme politice permanente a fost deci imposibilă fără participarea elementului indigen din Transilvania, a Românilor. Și o cercetare amănunțită a documentelor existente, cari au fost salvate din teribila invazie a Tătarilor din mijlocul secolului al XIII-lea, a acelor câtorva zeci de documente conservate în mod întâmplător, ne dovedește existența Românilor în aceste ținuturi. (...) E natural că și **emigrațiunile rurale germane**, provenind din suprapopulația occidentului, și **efectuate încet fără a atrage atenția cronicarilor, fără a lăsa dovezi scrise**, sprijinite și de biserica transilvăneană din Alba Iulia, și-au găsit sfârșitul lor în mijlocul populației române indigene din Transilvania. Acești germani veniți de multe-ori fără nici o invitație specială din partea regelui, dar primiți bucuroși din cauze de ordin fiscal, sau atrași din cauza profesiunii lor utile la începutul lucrărilor în minele de sare și de argint la Satu Mare, la Dej și la Rodna, sau chemați pe pământurile mănăstirilor (Cârța), s'au așezat în imediata apropiere a satelor românești. (...) **Cuvântul acela de „desertum” al regelui Bela III n'are decât sensul unui teritoriu puțin populat și nici decum gol**. Primele așezări săsești mai dovedesc aceasta și prin organizația lor primitivă și chiar prin cea complexă cari au fost împrumutate dela Români. **E organizația comunelor rurale cari au fost administrate prin „gerebs”** (Gräfen, comites), și **împărțirea „națiunei” săsești în „Stühle”** (scaune, sedes) în număr de șapte. Nimic în lumea germanică nu ne arată existența acestor „gerebs” și această diviziune a comunității naționale. Din contră, satele românești și grupurile acestor sate s'au găsit sub autoritatea de juri sau cnez și „scaunul” aparținea acestui „jude” așa încât aceste „sedes” sunt echivalente cu „judicatus”. Chiar și principatele românești au fost create prin reuniunea diferitelor „judicatus” (județe) într'un voivodat cu drepturi mai largi. Așa dar și la colonizarea Sașilor nu ne putem închipui lipsa populației indigene române. Această populație cu tradiție rurală, a format elementul fundamental în Transilvania. **Sașii după prefacerea unui mare număr din comunele lor rurale în urbane prin forța circumstanțelor, au format elementul urban, pe când Ungurii învingători au rămas nobilii acestei provincii**. (...) Invazia tătară a contribuit să crească importanța elementului român, chiar și din punct de vedere militar pentru apărarea țării, dar și fiindcă Români au putut popula pământurile devastate și golate. În anul 1291 egalitatea constituțională a Românilor cu celelalte elemente străine din Transilvania e definitiv admisă; șefii români iau parte la adunările provinciei lângă sașii, săcuii și nobilii unguri. **Români locuitori ai vechei „silva Blacorum” erau deci liberi**

și se bucurau fără îndoială de drepturi cari le puneau pe aceeași treaptă cu stăpânii lor de mai târziu. Satele au fost conduse de preoți și de cneaz și sândie, care era substitutul judeului. Au mai fost vornicii și pristavii pentru îndeplinirea sentințelor, și în sfârșit un sfat compus din bătrâni și jurați. **Pentru paza plaiurilor au existat plăieșii cu vătavii (căpeteniile) lor.** În secolul al XV-lea dese năvăliri ale Turcilor, și amenințarea granițelor din partea voievozilor români, au fost cauza, că regii ungari incorporau pământurile libere regești la cele 7 județe.

Punctul de plecare era **distrugerea autonomiei satelor românești.** Era un timp plin de frământări, cetățile se întreceau cu nobilii în tentative de expansiune și cotoșire cu atât mai mult cu cât controlul autorităților superioare a fost foarte vag. Din rândurile nobililor români mulți cneji, devenind catolici, apucaseră a trece la Unguri. **Atunci când Ungaria veche a fost sfărâmată la Mohacs (1526), țărănimea din Ardeal devine iobagă, cei mai mulți iobagi fiind români.** Libertățile sătenilor au fost mărginite, aceștia fiind întrebuințați la diferite munci agricole. Dar și țărani sași au avut de suferit sub această exploatare dură a unor organe conducătoare, așa încât și ei, cu toate că au fost harnici și chivernisitori s'au scufundat, după ce se ridicaseră în urma împrejurărilor prielnice, în mizerie și datorii grele. (...) Români din Ținutul Sibiului n'au fost în număr considerabil; acest lucru reiese din prima lor menționare numerică din anii 1503-1510. În această menționare care s'a făcut din punct de vedere fiscal, și deci foarte probabil că a fost incompletă, se arată că în ținutul întreg administrat de Sași au existat pe lângă 13456 gospodării săsești numai 329 gospodării românești. Din acest număr al gospodăriilor românești, 210 gospodării au existat în comunele Gurarâului, Bungard, Poplaca, Mohu, Rășinari, Săcădate, Veștem și Sadu, toate în ținutul Sibiului. Pe lângă aceste gospodării se mai menționează în afară de 448 păstori români, 3 popi și 5 cneji, deci 8 gospodării în plus. (...) **Comunele Bungard, Mohu, Săcădate și Avrig, toate în Ținutul Sibiului, au fost odinioară comune săsești, în cari în urma năvălirilor turcești a pierit populația săsească, exceptând Avrigul. Bungard a pierdut populația săsească deja înaintea anului 1380, însă în anul 1524 s'au așezat iarăși Sașii în această comună cari, au fost înlocuiți de Români în mod definitiv în anul 1628.** Ultimul preot evanghelic a fost scos la pensie în anul 1903 în care an s'au vândut școala și casa preotească împreună cu toate posesiunile ei. **Comunele Mohu și Veștem au pierdut populația lor săsească probabil înaintea anului 1380, fiindcă în acest an nu figurează pe lista membrilor adunării „Scaunului Sibian”».**

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2023-dosarele-patrimoniului-cxxxiii-influente-de-civilizatie-rurala-intemeietorii-adevarati-de-sate-originea-poporului-roman-distrugerea-autonomiei-satelor-170269.html>

În: Tribuna, 01 iunie 2023